Reactie BvOI op de Zelfstandigenwet

Richting voor een werkbare wet voor dirigenten en instructeurs

De Bond van Orkestdirigenten en Instructeurs (BvOI) vraagt het kabinet om de Zelfstandigenwet zo uit te werken dat zij duidelijkheid biedt en tegelijk past bij het werk van dirigenten en instructeurs in de amateurkunst. Uit een ledenraadpleging blijkt dat de grootste zorgen gaan over vaste repetitiedagen en -tijden en over een verplichte uitgave aan verzekeringen of pensioen.

Veel dirigenten combineren dirigeerwerk met lesgeven, coachen, optreden, instructie of andere zelfstandige werkzaamheden. Een aantal werkt naast het zzp-schap in loondienst. De vergoeding voor dirigeerwerk is meestal per repetitie, les of optreden afgesproken. Extra werkzaamheden worden in de meeste gevallen niet extra betaald, wat in veel andere sectoren wel normaal is. In veel gevallen voldoen tarieven nog niet aan de fair-paynormen.

Vaste tijden vragen om een passende beoordeling

De werkrelatietoets moet wat de BvOI betreft kijken naar de hele opdracht en naar de ruimte die de dirigent heeft om die uit te voeren. Plaats en tijd van repetities en lessen liggen bijvoorbeeld vooraf vast. Het zou onwenselijk zijn wanneer dit criterium zwaar weegt op de beoordeling van de werkrelatie. Een orkest kan immers alleen samenkomen als de muzikanten en een geschikte locatie beschikbaar zijn. Dat betekent niet dat de vereniging ook bepaalt hoe de dirigent de repetitie inhoudelijk vormgeeft. Dirigenten bepalen voor het grootste deel zelf de muzikale en pedagogische aanpak.

Een vaste tijd en plaats die nodig zijn voor samenspel mogen op zichzelf geen reden zijn om zelfstandigheid af te wijzen. Sectorale afspraken en concrete praktijkvoorbeelden kunnen opdrachtgevers en werkenden hierbij helpen.

De opdracht omvat meer dan de repetitie

Een dirigent is artistiek-inhoudelijk verantwoordelijk voor repertoirekeuze, muzikale interpretatie en de ontwikkeling van het orkest. Het werk vraagt ook om voorbereiding en partituurstudie, het leiden van repetities, afstemming met bestuur en musici, begeleiding van solisten en het verzorgen van uitvoeringen. Afhankelijk van de opdracht kan de dirigent daarnaast leden motiveren en binden, groepsdynamiek begeleiden, beginners of jongeren ondersteunen, repertoire aanpassen aan de bezetting, arrangementen maken, producties organiseren, besturen adviseren, samenwerken met scholen en culturele partners, of bijdragen aan werving, promotie en maatschappelijke projecten.

Deze werkzaamheden vragen muzikale, sociale, pedagogische, organisatorische en ondernemende vaardigheden. Dirigenten hebben daarnaast ook een verbindende, motiverende en educatieve rol vervullen. Deze aanvullende taken worden wel vaak verwacht door opdrachtgevers, maar afspraken hierover worden niet expliciet apart gemaakt en vastgelegd.

De wet moet daarom uitgaan van de volledige opdracht. Extra activiteiten horen duidelijk te worden benoemd en eerlijk te worden vergoed. Een vergoeding per repetitie, les of optreden kan passen bij de opdracht, maar moet rekening houden met de noodzakelijke voorbereiding, verantwoordelijkheid, ervaring en deskundigheid.

Fair pay is nodig voor goed en duurzaam werk

Fair pay is een belangrijke voorwaarde voor de kwaliteit en continuïteit van amateurkunstsector. In de praktijk blijken tarieven vaak slechts gedeeltelijk aan fair-paynormen te voldoen. Een tarief moet recht doen aan de totale inzet en de verantwoordelijkheid van de dirigent. Het gaat dus niet alleen om de uren waarop het orkest repeteert of optreedt, maar ook om voorbereiding, overleg, scholing, afstemming en andere werkzaamheden die nodig zijn om de opdracht goed uit te voeren.

De BvOI vraagt het kabinet om fair pay mee te nemen bij de uitwerking van de wet en bij het cultuurbeleid en de financiering van amateurkunst. Verenigingen moeten een opdracht kunnen aanbieden die zowel uitvoerbaar als eerlijk betaald is. Extra taken mogen niet stilzwijgend in een all-invergoeding verdwijnen. Leg vooraf vast welke werkzaamheden bij de opdracht horen, wat apart wordt vergoed en hoe partijen afspraken kunnen aanpassen als de opdracht verandert.

Ruimte voor hybride werk en passende voorzieningen

De BvOI vindt de eis van drie opdrachtgevers in beginsel passend. Veel dirigenten hebben langdurige relaties met meerdere muziekverenigingen, en combineren dat met andere opdrachtgevers en werkzaamheden. Een langdurige samenwerking moet daarom niet op zichzelf tegen zelfstandigheid te pleiten. De toets moet rekening houden met de verschillende soorten werk en met de werkelijke contractuele verhouding. Er zijn ook dirigenten die hun dirigeerpraktijk uitvoeren naast een baan in loondienst. Zij kunnen niet altijd voldoen aan meer dan drie opdrachtgevers. De BvOI pleit er dan ook voor om het aantal opdrachtgevers niet doorslaggevend te laten zijn.

Een verplicht minimumbedrag voor verzekeringen of pensioen past niet zonder meer bij deze hybride beroepspraktijk. De inkomsten uit zelfstandige opdrachten kunnen beperkt of wisselend zijn en een deel van de leden heeft daarnaast bescherming via loondienst. Onze leden willen ruimte om voorzieningen te kiezen die passen bij hun inkomen en (hybride) situatie. Zij willen voorkomen dat geld onnodig vast komt te zitten in een verzekering of pensioenfonds, terwijl de beschikbare budgetten beperkt zijn.

Ondernemerschap hoort bij de beroepsopleiding

Bij onze achterban bestaat nog veel onduidelijkheid over wanneer zelfstandig werken mogelijk is en wat daarvoor nodig is. De BvOI ziet hierin een belangrijke taak voor de HBO-kunstvakopleidingen en conservatoria. Studenten moeten worden voorbereid op het beroepsveld waarin zij terechtkomen. Ondernemerschapsonderwijs moet verder gaan dan het kunnen opstellen van een factuur. Het moet ook gaan over het afbakenen en begroten van opdrachten, fair pay, onderhandelen, contracten, administratie, voorzieningen en het combineren van werk in loondienst en zelfstandig werk.

Uit onderzoek[1] blijkt dat opleidingen veel aandacht geven aan muzikaal-technische vaardigheden, terwijl sociale en pedagogische vaardigheden en de voorbereiding op ondernemerschap meer aandacht vragen. De BvOI vraagt OCW en de opleidingen om deze bevindingen te betrekken bij de verdere ontwikkeling van het onderwijs.

Aanbevelingen voor de uitwerking

De BvOI vraagt de regering om de wet op de volgende punten uit te werken.

1. Maak het zelf kunnen plannen van werkzaamheden op zichzelf niet doorslaggevend. Leg uit hoe de tijd- en plaatscriteria gelden. Een vaste dag, tijd of locatie mag op zichzelf niet bepalen dat er sprake is van gezag.

2. Maak duidelijk wie de werkwijze bepaalt. Maak onderscheid tussen afspraken over het doel van de opdracht en aanwijzingen over de uitvoering. Een opdrachtgever kan een optreden, repertoire of leerdoel afspreken. De dirigent of instructeur moet ruimte houden om zelf de artistieke of pedagogische aanpak te bepalen.

3. Beoordeel de volledige opdracht en zorg voor fair pay. Neem voorbereiding, overleg, begeleiding en andere noodzakelijke taken mee in de beoordeling. Maak zichtbaar welke werkzaamheden bij het afgesproken tarief horen en welke apart worden betaald. Verduidelijk ook hoe de bescherming bij

[1] Deekman, A. & Delmee, B. (2023). *Dirigenten en bestuurders in beweging.* LKCA. Geraadpleegd van https://www.lkca.nl/publicatie/dirigenten-en-bestuurders-in-beweging/

lage tarieven samenwerkt met de Zelfstandigenwet en hoe werkenden hun rechten kunnen gebruiken.

4. Pas de eis van drie opdrachtgevers toe op de werkelijke praktijk. BvOI steunt deze eis in beginsel. Maak duidelijk hoe opdrachten meetellen wanneer iemand verschillende werkzaamheden combineert. Tegelijk moet de eis van drie opdrachtgevers niet doorslaggevend zijn. Een langdurige relatie met één vereniging mag niet automatisch tegen zelfstandigheid pleiten. Het is zeer onwenselijk wanneer amateurbestuurders van muziekverenigingen, vaak vrijwillgers, gedwongen worden om een dirigent een loondienstverband aan te moeten bieden.

5. Laat bestaande voorzieningen meetellen en voorkom dubbele lasten. Houd rekening met verzekeringen, pensioen en collectieve voorzieningen uit loondienst, naast eigen reserves. Leg geen vast minimumbedrag op voor verzekering of pensioen. Laat zelfstandigen zelf passende voorzieningen kiezen. Geef ook starters, herintreders, deeltijdzelfstandigen en mensen met wisselende inkomsten voldoende ruimte.

6. Voorkom dat de 'veilige haven' een verplichte inhuurnorm wordt. Niet voldoen aan de nieuwe toetsen betekent volgens het voorstel niet automatisch dat iemand werknemer is. Opdrachtgevers kunnen de veilige haven in de praktijk toch als voorwaarde gebruiken. Volg daarom of zelfstandigen opdrachten verliezen zonder dat daar werk in loondienst voor terugkomt. Zorg voor duidelijke informatie en ondersteuning voor mensen die hun rechten niet durven inroepen.

7. Stem arbeidsmarktbeleid binnen de cultuursector op elkaar af. Laat de ministeries van SZW, OCW, EZ en Financiën samenwerken aan de gevolgen voor werk, cultuurbeleid, belastingen en sociale zekerheid. Zorg dat fair pay en de financiering van amateurkunst aansluiten op de kosten die de wet met zich meebrengt.

8. Beperk administratie en onderzoek de gevolgen. Werk de regels uit met praktijkvoorbeelden uit de culturele sector. Onderzoek vooraf en na invoering wat de wet betekent voor opdrachten, inkomen, werkgelegenheid en administratieve lasten. Betrek daarbij verschillende verdienmodellen en de positie van starters en professionals die langere tijd aan één productie werken.

9. Bereid studenten voor op zelfstandig werken. Vraag hbo-kunstvakopleidingen en conservatoria om studenten goed voor te bereiden op hun beroepspraktijk. College in ondernemerschapsvaardigheden moet verder gaan dan facturen maken. Het moet ook gaan over opdrachten afbakenen en begroten, fair pay, onderhandelen, contracten, voorzieningen en het combineren van zelfstandig werk met loondienst.

Richting van de BvOI

De BvOI steunt duidelijke regels die schijnzelfstandigheid tegengaan en werkenden beschermen. De wet moet tegelijk ruimte laten voor zelfstandig vakmanschap en voor de manier waarop dirigenten met verenigingen samenwerken. Wij vragen om een werkrelatietoets die de hele opdracht beoordeelt, fair pay als uitgangspunt neemt, rekening houdt met hybride werk en voorkomt dat mensen opdrachten verliezen zonder dat passend werk in loondienst beschikbaar komt. De zorgen van onze leden over vaste repetitietijden en verplichte uitgaven vragen om een zorgvuldige en sectorspecifieke uitwerking.

Bond van Orkestdirigenten en Instructeurs
26 oktober 2026